

2.6.1. În legătură cu aspectele practice ale **formării caracterului în școală** doresc să fac următoarele precizări:

Bazându-se inevitabil pe instincte, relațiile interumane se caracterizează în mod natural prin „răutate”: egoism, violență, dominare, exploatare etc. Este meritul civilizației de a îngrădi astfel de relații și a le dezvolta pe cele opuse, „bune”: altruism, toleranță, respect etc. Purtarea civilizată se obține prin **educație**, un mijloc prin care generațiile vârstnice transmit celor tinere atât cunoștințele privind câștigarea unei pâini (majoritatea cărora provin de la înaintași), cât și concluziile proprii lor experiențe de viață, pentru a-i ajuta pe tineri să evite greșelile și să câștige un timp – în care se speră ca vor acționa (rațional) pentru interesul general, adică dezvoltarea civilizației.

Educația este o activitate deosebit de valoroasă pentru societate, chiar vitală pentru supraviețuirea individuală, a comunității sau a națiunii. Ea este însă nenaturală, iar copiii și tinerii o resping, deoarece contrazice pornirile lor instinctuale, naturale. Importanța capitală a acestei necesități pentru orice societate umană a fost recunoscută din antichitate și de-a lungul

timpului s-au propus diverse soluții de educație.

În prezent, la modă pe plan mondial este metoda discuțiilor profesor-elevi, corelate însă cu un întreg ansamblu de măsuri de organizare a totalității mediului școlar, având ca țintă educarea caracterului.

Totuși, pentru formarea caracterului, întrucât caracterul omului este strâns legat de aspecte corporale (instincte etc.) ce pot fi influențate foarte greu sau deloc pe cale verbală (intelectuală), **metoda discuțiilor nu este eficientă în comparație cu metoda educației fizice**. Principala cale de influențare a corpului, deci și a caracterului, rămâne efortul fizic - sub diverse forme. Iată două exemple de educație morală cu ajutorul educației fizice – la un stagiu de Aikido (Federația de Aikido Modern / București – 21.02.2009):

1. Șerban Derlogea - [Despre Aikido și Religie](#)
2. Șerban Derlogea - [Despre criza economică](#)

Unii specialiști consideră **că cea mai eficientă metodă de educație pentru formarea caracterului ar fi războiul**, din cauza puterii mari de convingere a „mijloacelor educative” respective: frica de moarte, evidențierea clară a avantajelor solidarității, pedepsirea drastică a neîndeplinirii datoriei etc. Virtuțile dezvoltate prin participarea la război sunt: loialitatea, solidaritatea, tenacitatea, eroismul, conștiința, buna creștere, creativitatea, cumpătarea, simțul practic, sănătatea fizică și vigoarea.

Desigur, această metodă educativă este prohibitivă din punctul de vedere material / uman și chiar imorală din punctul de vedere spiritual.

De aceea s-au căutat **surogate pedagogice** care să realizeze efecte similare cu cele rezultate din participarea la război, în condiții acceptabile din punctele de vedere social, economic și moral.

Până acum, cele mai bune surrogate disponibile ale războiului, cu rezultate educative pozitive certe, sunt: **instrucția militară, artele marțiale orientale, educația cu ajutorul aventurii**

(programate)

Din păcate, aceste metode educative noi și eficiente sunt accesibile la noi doar unui număr infim de cetățeni / tineri:

- instrucția militară este disponibilă numai pentru militarii profesioniști;

- artele marțiale (la fel ca toate sporturile) sunt practicate doar de câțiva amatori;

- educația cu ajutorul aventurii este oferită la prețuri foarte mari, de regulă fiind accesibilă numai salariaților unor mari întreprinderi (care plătesc școlarizarea angajaților).

Eu propun ca aceste metode educative moderne să fie introduse ca materii obligatorii în cadrul orelor de educație fizică din învățământul general (licee și universități). Schimbarea curriculei în acest sens ar putea decurge în câteva direcții:

- O primă direcție ar fi apariția (treptată) a unui Dojo în fiecare școală românească, adică o sală în care toți elevii/ studenții să practice o artă marțială neviolentă (practic - Aikido).

Aikido este o artă marțială japoneză care învață autoapărarea și nu are competiție. Avantajele sale educative constă în cunoștințele de autoapărare - mult mai utile în viață decât alte cunoștințe sportive (de exemplu despre fotbal sau alte jocuri) și lipsa competiției – care permite participarea la ore a tuturor elevilor/ studenților. Efectul de educarea caracterului rezultă din: specificul exercițiilor fizice respective, din atmosfera sau contextul (specific tradiției și disciplinei marțiale) în care se desfășoară exercițiile, din discuțiile organizate profesor-elevi.

Menționez că apariția unui Dojo nu înseamnă investiții noi, ci doar o altă atmosferă de lucru impusă în cadrul sălii de sport existente.

- O alta direcție ar fi predarea cunoștințelor utilitare cum ar fi: supraviețuirea în condiții dificile (calamități etc., inclusiv însușirea diverselor moduri de deplasare, cățărare, înot etc.), team-building, primul ajutor. Cunoștințele respective sunt mult mai utile în viață decât alte cunoștințe sportive tradiționale (gimnastică etc).

Problema principală pentru realizarea practică a acestei propuneri constă în formarea sau recalificarea profesorilor de sport, pentru a putea preda noile materii. Din informațiile mele, rezultă că metodele moderne și eficiente de educație morală cu ajutorul educației fizice nu sunt cunoscute decât accidental de institutele noastre de învățământ superior cu profil sportiv. Acestea sunt plafonate din punctul de vedere al inovării pedagogice și se limitează la pregătirea profesorilor de educație fizică numai în domeniul pur sportiv, pentru competiție, fără nici o preocupare pentru formarea caracterului tinerilor.

2.6.2. Educația cu ajutorul aventurii

Ipoteza de la care pleacă educația cu ajutorul aventurii este aceea că grupurile și indivizii se schimbă când sunt expuși în mod direct și deliberat la: provocări, aventuri la mare înălțime, experiențe de dezvoltare personală. Educația cu ajutorul aventurii nu provoacă schimbările, ci doar evidențiază necesitatea de schimbare și susține orice decizie personală în această direcție. Scopul acestei metode de educație este tocmai conștientizarea necesității unei schimbări. Un scop secundar ar fi dezvoltarea încrederii de sine și îmbunătățirea interacțiunilor sociale. Din aceste motive educația cu ajutorul aventurii a devenit un mijloc eficient și pentru modificarea comportării unor grupuri cum ar fi: persoanele cu handicapuri, cele inadaptate social, deținuții.

Educația cu ajutorul **Aventurii programate** constă din lecții sau stagii (expediții educative). În cadrul lor, participanții conduși de un instructor trăiesc una sau mai multe aventuri programate (suferind astfel o educație experiențială). Ei sunt manipulați ca să considere că riscul aparent este mare iar competența lor aparentă - mică, chiar dacă valorile reale sunt menținute la nivele acceptabile. Desigur că participanții se „deșteaptă” cu timpul, adică ajung spre sfârșitul lecției/ stagiului să perceapă mult mai corect nivelul de risc, sau pe cel de competență.

Procesul educației cu ajutorul aventurii implică folosirea unor activități aventuroase în mijlocul naturii sau în parcuri de aventură (zone în aer liber amenajate cu instalații speciale). Aceste activități oferă indivizilor și grupurilor sarcini de rezolvat: să rezolve probleme, să îndeplinească anumite performanțe.

□□ *Rezolvarea problemelor* necesită luarea unor decizii, evaluări, cooperare, comunicare, încredere.

□□ *Îndeplinirea performanțelor* constă în demonstrarea competențelor personale și colective în prezența unor riscuri mentale, sociale sau fizice. Riscul este aranjat să pară enorm de mare, deși în realitate are un nivel scăzut și este bine controlat.

Produsul educației cu ajutorul aventurii este **dezvoltarea personală**.

Rezolvând sarcini aparent imposibile, indivizii și grupurile învață să-și depășească limitele autoimpuse și prejudecățile despre propria capacitate de reușită. În felul acesta, cu toții învață multe despre ei înșiși și modul cum se relaționează cu alții.

Ca activități educative în aer liber se folosesc diverse forme de deplasări bazate numai pe forțele proprii, desfășurate în mijlocul naturii. De exemplu: mersul vior, drumeția cu rucsacul, alpinismul, skiul, cicloturismul, sau călătoria pe apă cu mijloace nemecanizate (canoe, caiac, velier) etc.

Traversare cu adrenalină pe Brâna Aeriană - Valea Coștilei (fotografie de [Marius Radu](#))

Activitățile bazate pe alt fel de forțe motoare, cum ar fi: turismul motorizat, ori turismul cu animale de povară sau tracțiune, nu fac parte din această categorie, deoarece au un impact exagerat asupra mediului înconjurător și un slab efect educativ asupra participanților.

□ □ **Aventura educativă** este o activitate caracterizată prin:

- elevii participă de bună voie, din proprie inițiativă;
- nu oferă nici un câștig material; scopul este limitat numai la satisfacția spirituală, suficientă prin ea însăși;
- are un rezultat nesigur (dar și acesta e educativ!);
- implică anumite pericole.

Platon ridică în lucrarea „Republica” **trei probleme de bază** legate de educația cu ajutorul experienței de viață (cu ajutorul **a** **aventurii**

trăite). El arată că tinerii supuși acestor lecții de viață au de trecut prin situații periculoase, cărora ei încă nu știu să le facă față și care le-ar putea dăuna în mod grav sănătatea și chiar viața.

Platon întreabă:

- a) oare educatorul ar trebui să organizeze lecțiile astfel ca pericolele să dispară?
- b) ce justifică utilizarea pericolelor în educația tinerilor? și
- c) ce-i de făcut dacă pericolele devin excesiv de mari?

Iar mai departe răspunde: nu, pericolele nu trebuie evitate în totalitate; utilizarea pericolelor este justificată pentru că ele constituie un mijloc educativ excelent (poate singurul) de a forma oameni „mai buni”; trebuie asigurată posibilitatea de a salva tinerii când pericolul devine excesiv de mare.

Grija actuală excesivă pentru protejarea și ferirea tinerilor de pericole este un mijloc sigur de a-i transforma în păpuși incapabile să dea piept cu greutatea vieții, în viitori învinși.

Americanul William Unsoeld (1926-1979) a fost un mare educator implicat în teoretizarea și stabilirea regulilor pentru practica utilizării aventurii. El spunea: „*când la înscrierea într-un stagiu de aventuri vine o mamă și întreabă: Puteți să-mi garantați siguranța copilului meu? Îi răspund deschis: Nu! Putem garanta doar că are șanse reale să moară! Iar dacă i-am putea garanta siguranța, n-ar mai avea rost să facem stagiul. Dar dacă continuați să vă purtați ca o mamă model și să-l cocoloșiți pe băiat așa cum văd că faceți, vă putem garanta că sufletul băiatului Dvs va muri!*”

Riscul e un mijloc educativ justificat. Aventura implică risc.

Poate apare întrebarea: dacă nu putem evita pericolele, de ce mai folosim aventura? Iar răspunsul este: deoarece așa e viața adevărată, cea pentru care pregătim tinerii. În viața reală nu există siguranță 100 %, poate doar dacă privim la trecut. Viitorul este o aventură, plin de surprize posibile – de pericole. Oricâte precauții am lua: învățatură, economii, prieteni etc - viața rămâne o călătorie în necunoscut. Deși omul tânjește după siguranță și nu vrea schimbare (să ne amintim de lozincile FSNiste: „pentru liniștea noastră!”) el trăiește și crește. Practic, a nu trăi și a nu te mai schimba înseamnă să mori.

Deci a aștepta siguranță de 100% e un refuz al realității, o utopie. Mult mai avantajos e să accepți realitatea, adică duritatea viitorului, și să te pregătești pentru ea.

Chiar dacă de pe vremea lui Platon s-a lămurit ceea ce susținea mai recent Unsoeld și alții, adică: **negarantarea siguranței totale pentru participanți la educația cu ajutorul aventurii**, aceasta nu înseamnă și lipsa măsurilor de siguranță. Prea multă siguranță înseamnă moartea sufletelor elevilor – dar prea puțină siguranță înseamnă elevi morți.

Pe vremea lui Platon măsurile de siguranță constau în cai, cu ajutorul cărora tinerii învățăcei, participanți la războaie reale dar încă necopti, puteau fugi de pe câmpul de luptă dacă se ajungea să riște a fi omorâți. Protejarea elevilor în cursul aventurii educative e de importanță vitală, dar unde e limita la care pericolul formator devine inacceptabil, sau câtă siguranță e necesară, constituie pentru educator o întrebare mereu grea și permanent actuală.

